

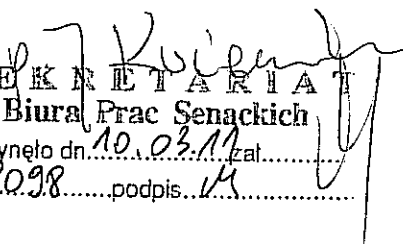

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

Warszawa, dnia 8 marca 2011 r.

BM-III-R-051-38/11/6

BM-III-R-051-38/11/6

SEKRETARIAT
Biura Prac Senackich
Wpłynęło dn. 10.03.11 z zał.
nr. 2098 podpis.

Pani

Grażyna Anna SZTARK

Wicemarszałek Senatu

Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Marszałek,

W związku z nadesłanym przez Panią Marszałek oświadczeniem Pana Senatora Czesława Ryszki, złożonym podczas 70 posiedzenia Senatu RP w dniu 4.02.2011 r. w sprawie Pana Marcina S [REDACTED] i „problemu lichwy oraz weksli in blanco”, uprzejmie przedstawiam poniższe wyjaśnienia:

Nakazem zapłaty z dnia 21.01.2009 r., sygn. akt I Nc 2/09, wydanym w postępowaniu nakazowym, Sąd Okręgowy w Częstochowie nakazał pozwanemu Panu Marcinowi S [REDACTED] zapłatę powodowi Markowi Z. kwoty 7.559.026,22 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 7.01.2009 r. i kosztami postępowania.

W dniu 11.02.2009 r. pozwany złożył zarzuty od wydanego orzeczenia, wobec czego sprawę zarejestrowano pod obecną sygn. akt I C 46/09. Zarzuty Pana Marcina S [REDACTED] nie zostały do chwili obecnej rozpoznane wobec zawieszenia w dniu 10.12.2009 r. postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 4 kpc (Sąd może zawiesić postępowanie z urzędu jeżeli ujawni się czyn, którego ustalenie w drodze karnej lub dyscyplinarnej mogłoby wywrzeć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej).

Natomiast postanowieniem z dnia 15.03.2010 r. przedmiotowemu nakazowi zapłaty została nadana klauzula wykonalności w trybie art. 492 § 3 kpc.

Zażalenie pozwanego na powyższe orzeczenie oddalił Sąd Apelacyjny w Katowicach w dniu 14.09.2010 r.

Zgodnie z art. 492 § 3 kpc nakaz zapłaty wydany na podstawie weksla, warrantu, rewersu lub czeku staje się natychmiast wykonalny po upływie terminu do zaspokojenia roszczenia. W razie natomiast wniesienia zarzutów sąd może na wniosek pozwanego wstrzymać wykonanie nakazu.

Korzystając z przysługującego mu uprawnienia, Pan Marcin S. [REDAKTOWANO] zawarł wniosek o wstrzymanie nakazu zapłaty w piśmie zawierającym zarzuty.

Sąd Okręgowy w Częstochowie dnia 4.05.2009 r. wniosek ten oddalił, po uprzednim, szczegółowym zapoznaniu się z aktami sprawy karnej prowadzonej przeciwko powodowi. Zdaniem Sądu – wyrażonym w uzasadnieniu postanowienia - zgromadzone dowody nie dawały podstawy do przyjęcia, że dnia 26.11.2008 r., tj. w dacie zawarcia umowy pożyczki, której zabezpieczeniem był weksel, a także wystawienia samego weksla i deklaracji wekslowej, będących podstawą wydania nakazu zapłaty w niniejszej sprawie, pozwany działał pod wpływem groźby o jakiej mowa w art. 87 kc.

Prawidłowość tegoż rozstrzygnięcia skontrolował na skutek zażalenia pozwanego Sąd Apelacyjny w Katowicach i dnia 21.07.2009 r. oddalił wniesiony środek zaskarżenia, podzielając pogląd sądu I instancji, iż pozwany nie uprawdopodobnił przesłanek wstrzymania wykonania nakazu zapłaty. W ocenie Sądu okoliczność postawienia powodowi zarzutu popełnienia czynu opisanego w art. 191 § 2 kk nie wskazuje, że wierzytelność, której dochodzi w sprawie nie istniała, a jedynie że działania podjęte w kierunku jej zwrotu były bezprawne.

Pan Marcin S. [REDAKTOWANO] ponowny wniosek o wstrzymanie wykonalności nakazu zapłaty złożył w piśmie procesowym z dnia 14.04.2010 r. powołując się na fakt, iż Sąd Rejonowy w Częstochowie w dniu 24.03.2010 r. przekazał toczącą się przeciwko powodowi sprawę karną prokuratorowi Prokuratury Rejonowej Częstochowa – Północ w celu uzupełnienia śledztwa, zlecając przesłuchanie szeregu świadków, rozważenie ponownego przesłuchania oskarżonego dla wyjaśnienia kwestii wskazanych w uzasadnieniu postanowienia, a także rozważenie zbadania okoliczności wypełnienia weksla in blanco wystawionego przez pokrzywdzonego.

Sąd Okręgowy w Częstochowie dnia 21.04.2010 r. uwzględnił wniosek pozwanego, wstrzymując wykonanie przedmiotowego nakazu zapłaty do czasu prawomocnego zakończenia postępowania w sprawie sygn. akt I C 46/09.

Na skutek zażalenia powoda Sąd Apelacyjny w Katowicach dnia 14.09.2010 r., za sygn. akt I ACz 644/10, zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że oddalił wniosek o wstrzymanie wykonalności nakazu zapłaty z dnia 21.01.2009 r., przedstawiając szczegółowo motywy swojego rozstrzygnięcia w pisemnym uzasadnieniu.

Wskazane wyżej orzeczenia sądowe nie mogą zostać poddane merytorycznej ocenie Ministerstwa Sprawiedliwości. Na mocy przepisów art. 9 i 39 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – *Prawo o ustroju sądów powszechnych* (Dz. U. Nr 98, poz. 1070 ze zm.) Minister Sprawiedliwości wyposażony jest jedynie w instrumenty związane z wykonywaniem zwierzchniego nadzoru nad działalnością administracyjną sądów powszechnych i nie posiada uprawnień do ingerowania w ich działalność orzeczniczą (judykacyjną).

Ocena prawidłowości orzeczeń sądowych, skutkująca ich ewentualnym uchyleciem bądź zmianą, dokonywana jest wyłącznie w drodze nadzoru judykacyjnego, sprawowanego przez sądy wyższej instancji w ramach przysługujących stronom środków odwoławczych (apelacji, zażalenia) oraz przez Sąd Najwyższy, który - stosownie do treści art. 183 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. Nr 78, poz. 483) - sprawuje nadzór nad sądami powszechnymi i wojskowymi w zakresie orzekania.

Z uwagi na fakt, iż dotychczasowe wnioski Pana Marcina S. [REDAKTOWANE] o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty sygn. akt I Nc 2/09 nie doprowadziły do takiego wstrzymania, w dalszym ciągu istnieje podstawa egzekucji, co nakłada na komornika obowiązek jej prowadzenia przeciwko Panu Marcinowi S. [REDAKTOWANE] (sprawa o sygn. Km. 433/10). Wniosek pozwanego o jej zawieszenie, a następnie skarga na czynności komornika i zażalenie do Sądu Okręgowego w Częstochowie również nie zostały przez Sąd uwzględnione w sprawie o sygn. akt VI Cz 36/11.

W złożonym oświadczeniu Pan Senator Czesław Ryszka wnosi także o wystąpienie z inicjatywą ustawodawczą mającą na celu stworzenie regulacji prawnych umożliwiających prokuratorom z urzędu sprawdzanie „właścicieli

weksli in blanco” oraz kontrolowanie „pożyczek notarialnych”, jak również we współdziałaniu ze służbami skarbowymi domaganie się wyjaśnienia pochodzenia „ogromnych pieniędzy u osób podstawionych przez mafię, często bezrobotnych, wykorzystywanych jako tak zwane słupy”. Jako uzasadnienie wskazano bezkarność „lichwiarzy, a także twórców tak zwanych parabanków” z powodu braku zawiadomień organów ścigania przez zastraszaną pokrzywdzonych.

W tym miejscu wypada zauważyć, że w obowiązującym stanie prawnym, na gruncie prawa cywilnego, przewidziane są rozwiązania mające na celu ograniczenie możliwości pobierania wygórowanych odsetek.

Zgodnie z art. 359 § 2¹ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – *Kodeks cywilny* (Dz. U. Nr 16, poz. 93, z późn. zm.) maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego (odsetki maksymalne). Przywołany przepis został dodany ustawą z dnia 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – *Kodeks cywilny* oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 157, poz. 1316), która weszła w życie w dniu 20.02.2006 r., a jego głównym celem było przeciwdziałanie nieograniczonemu poziomowi oprocentowania poprzez wyeliminowanie z obrotu gospodarczego zjawiska „lichwy” polegającego na pobieraniu nadmiernych odsetek. W momencie przekroczenia wysokości odsetek w stosunku rocznym powyżej czterokrotności stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego, czyli przekroczenia granicy odsetek maksymalnych, są one odsetkami wygórowanymi. Jeżeli wbrew postanowieniom art. 359 § 2¹ kc w umowie zostały przewidziane odsetki wyższe (w stosunku rocznym) niż odsetki maksymalne, klauzula taka staje się nieważna jako sprzeczna z prawem. Ustawodawca, dążąc do wyważenia interesów obu stron umowy, ustanowił sankcję w postaci redukcji odsetek przewyższających dopuszczalną granicę do odsetek maksymalnych określonych na podstawie przywołanego przepisu.

Należy również zauważyć, że redukcja odsetek do poziomu maksymalnych nie pozbawia dłużnika ochrony na podstawie przepisów dotyczących nadużycia prawa (art. 5 kc), sprzeczności z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 kc),

czy też wady oświadczenia woli w postaci wyzysku (art. 388 kc). Ustalenie wysokości odsetek przez strony czynności prawnej podlega ocenie na podstawie przepisów, które mogą służyć ochronie dłużnika przed odsetkami wygórowanymi. Możliwości skorzystania z przywołanych przepisów są zróżnicowane, zależnie od charakteru i okoliczności danej sprawy.

Podnieść trzeba także, iż zgodnie z art. 80 § 2 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. - *Prawo o notariacie* (Dz. U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1158, z późn. zm.) przy dokonywaniu czynności notarialnych notariusz jest obowiązany czuwać nad należyтым zabezpieczeniem praw i słusznym interesów stron oraz innych osób, dla których czynność ta może powodować skutki prawne. W przypadku czynności notarialnej sprzecznej z prawem, notariusz odmawia jej wykonania, co wynika z art. 81 przytoczonej ustawy. Tym samym notariusz działający jako osoba zaufania publicznego jest również obowiązany udzielać stronom niezbędnych wyjaśnień dotyczących dokonywanej czynności notarialnej.

Nadto w art. 304 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - *Kodeks karny* (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) ustawodawca spenalizował zachowanie polegające na zawieraniu umów, nakładaniu obowiązków świadczenia niewspółmiernego ze świadczeniem wzajemnym z osobami fizycznymi, prawnymi albo jednostkami organizacyjnymi niemającymi osobowości prawnej, wyzyskując ich przymusowe położenie. Sankcją za popełnienie tego czynu jest kara pozbawienia wolności do lat trzech.

Również w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. - *Prawo bankowe* (Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665, z późn. zm.) przewidziano normę karną kryminalizującą zachowanie sprowadzające się do prowadzenia bez zezwolenia działalności polegającej na gromadzeniu środków pieniężnych innych osób fizycznych, prawnych lub jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, w celu udzielania im pożyczek pieniężnych lub obciążania ryzykiem tych środków w inny sposób. Przewidziano sankcję za takie zachowanie w postaci grzywny do 5.000.000 zł i karę pozbawienia wolności do lat 3.

Powołane regulacje mają na celu stworzenie maksymalnego zabezpieczenia m.in. dla osób, które zaciągają pożyczki.

Niezależnie od powyższego, rozważając możliwość wdrożenia prac nad przedstawionymi propozycjami za podstawowe kryterium przyjąć należy kryterium określone w art. 31 ust. 3 Konstytucji, gdzie została wyrażona zasada proporcjonalności w ustanawianiu ograniczeń w zakresie korzystania z wolności i praw konstytucyjnych. Zasadnicze znaczenie ma zatem odpowiedź na pytanie, czy wprowadzenia takich regulacji jest zgodne z materialnym aspektem zasady proporcjonalności. Od jego spełnienia zależy bowiem dopuszczalność stanowienia zgodnych z Konstytucją ograniczeń w korzystaniu z konstytucyjnie gwarantowanych praw i wolności.

Art. 31 ust. 3 Konstytucji określa przesłanki dopuszczalności ustanawiania ograniczeń konstytucyjnych wolności i praw człowieka i obywatela. W aspekcie formalnym przepis ten wymaga, by ograniczenia te były ustanawiane „tylko w ustawie”, wykluczając tym samym ich wprowadzenie w aktach niższej rangi, a w aspekcie materialnym – dopuszcza ustanawianie tylko takich ograniczeń, które nie naruszają istoty danej wolności lub prawa podmiotowego, i to tylko wtedy, gdy są one konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia, moralności publicznej albo wolności i praw innych osób (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30.10.2006 r., sygn. P 10/06, OTK ZU Nr 9/A/2006, poz. 128).

W myśl utrwalonego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, zarzut braku proporcjonalności wymaga przeprowadzenia testu, polegającego na udzieleniu odpowiedzi na trzy pytania dotyczące analizowanej normy: 1) czy jest ona w stanie doprowadzić do zamierzonych przez ustawodawcę skutków (przydatność normy); 2) czy jest ona niezbędna (konieczna) dla ochrony interesu publicznego, z którym jest powiązana (konieczność podjęcia przez ustawodawcę działania); 3) czy jej efekty pozostają w proporcji do nałożonych przez nią na obywatela ciężarów lub ograniczeń (proporcjonalność *sensu stricto*) (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13.03.2007 r., sygn. K 8/07, OTK ZU nr 3/A/2007, poz. 26).

Biorąc pod uwagę wskazane wyżej kryteria, brak jest podstaw do stwierdzenia, iż proponowane regulacje je spełniają, a tym samym, iż istnieją przesłanki do podjęcia prac legislacyjnych w omawianym zakresie. Trudno bowiem uznać, iż dla zapewnienia praw wąskiej kategorii podmiotów zasadnym jest ograniczenie

praw wszystkich podmiotów realizujących daną czynność prawną, zwłaszcza w sytuacji, gdy obowiązujące instytucje prawne należy uznać za wystarczające.

Należy również zaznaczyć, iż nawet przy przyjęciu zasadności wprowadzenia uprawnienia dla prokuratora do kontrolowania z urzędu właścicieli weksli in blanco, byłoby ono niemożliwe do realizacji, bowiem sporządzenie weksli nie wymaga żadnej rejestracji, a co za tym idzie brak jest źródła wiedzy o ich wystawieniu.

Podejmowanie omawianych działań jest uzasadnione wyłącznie w odniesieniu do osób, których zachowanie daje podstawę do wszczęcia postępowania karnego, a więc, gdy istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, co reguluje ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – *Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.) lub podjęcia czynności operacyjno-rozpoznawczych, co regulują pragmatyki poszczególnych służb uprawnionych do podejmowania takich czynności.

Należy wskazać również, że w przypadku wszczęcia i prowadzenia postępowania przygotowawczego, osobie występującej w charakterze świadka przysługuje szereg uprawnień gwarantujących jej bezpieczeństwo. W szczególności wskazać należy na treść art. 191 § 3 kpk, zgodnie z którym *„Jeżeli zachodzi uzasadniona obawa użycia przemocy lub groźby bezprawnej wobec świadka lub osoby najbliższej w związku z jego czynnościami, może on zastrzec dane dotyczące miejsca zamieszkania do wyłącznej wiadomości prokuratora lub sądu. Pisma procesowe doręcza się wówczas do instytucji, w której świadek jest zatrudniony, lub na inny wskazany przez niego adres”*.

Świadek może również korzystać z uprawnień świadka anonimowego (incognito), o którym jest mowa w art. 184 § 1 kpk, stanowiącym, że: *„Jeżeli zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia, wolności albo mienia w znaczących rozmiarach świadka lub osoby dla niego najbliższej, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, może wydać postanowienie o zachowaniu w tajemnicy okoliczności umożliwiających ujawnienie tożsamości świadka, w tym danych osobowych, jeżeli nie mają one znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie. Postępowanie w tym zakresie toczy się bez udziału stron i objęte jest tajemnicą jako informacja niejawną o klauzuli tajności "tajne" lub "ściśle tajne". W postanowieniu pomija się okoliczności, o których mowa w zdaniu pierwszym”*.

Nadto podkreślenia wymaga okoliczność, że postępowanie przygotowawcze jest objęte niejawnością, a dostęp do jego akt i możliwość sporządzania z nich odpisów jest ograniczona i odbywa się tylko za zgodą prowadzącego postępowanie przygotowawcze (art. 156 § 5 kpk).

Wskazane powyżej uregulowania i instytucje prawno-karne wydają się być istotną gwarancją bezpieczeństwa osób, które zdecydowały się na współpracę z organami ścigania i na przekazanie wszelkich, posiadanych w tym zakresie informacji.

W świetle powyższych wyjaśnień brak jest podstaw do podjęcia inicjatywy ustawodawczej w kwestiach wskazanych w oświadczeniu Pana Senatora.

Nie jest także możliwe zbadanie zarzutów skierowanych przez Pana Senatora pod adresem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach, gdyż Ministerstwo Sprawiedliwości nie sprawuje żadnych funkcji nadzorczych nad sądami administracyjnymi.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że kopię wystąpienia Pani Marszałek przekazałem Prokuratorowi Generalnemu, celem stosownego rozpatrzenia w zakresie dotyczącym działalności organów prokuratury.

Z wyrazami szacunku:

Krzysztof Kwiatkowski